

24 HAZİRAN 2018 CUMHURBAŞKANLIĞI VE MİLLETVEKİLİ SEÇİMLERİNİN ZIT İDEOLOJİLERE SAHİP HABER SİTELERİNİN KARİKATÜRLERİNDE TEMSİLİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Fatma NİSAN*

Özet

Türkiye’de 16 Nisan 2017 tarihinde gerçekleşen anayasa değişikliği halk oylamasında seçmenler, mevcut Türkiye Anayasası’nın 18 maddesi üzerindeki değişikliklerini oylamışlardır. Yapılan bu referandum sonucunda anayasa değişikliği yüzde 51,41 ile kabul edilirken Türkiye yeni bir döneme ve sisteme ‘merhaba’ demiştir. Türkiye Cumhuriyeti’nin 30 Ekim 1923’te kurulan ilk hükümetinden bu yana uygulanan ‘Cumhurbaşkanı-Başbakan ve Bakanlar Kurulu’ şeklindeki parlamenter sistem, 94 yıl sonra ‘Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ olarak adlandırılan başkanlık sistemiyle değiştirilmiştir. Türkiye, 24 Haziran 2018’de yeni sisteme göre seçime gitmiş ve yeni sistemin ilk cumhurbaşkanını yani ilk başkanını seçmiştir. Dolayısıyla 24 Haziran 2018 cumhurbaşkanlığı ve 27’nci Dönem Milletvekili seçimleri Türkiye’nin ilk başkanını seçmesi noktasında tarihi bir önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı Türkiye siyasi tarihinde önemli bir yere sahip olan 24 Haziran seçimlerinin haber sitelerinde yayınlanan karikatürlerde nasıl temsil edildiğini analiz etmektedir. Bu çalışmada 25 Mayıs - 25 Haziran 2018 tarihleri arasında yayınlanmış olan karikatürler analiz edilmiştir. Çalışmada farklı yayın çizgilerine sahip olan Yeniçağ ve Evrensel haber sitelerinde yer alan konuyla ilgili karikatürler eleştirel söylem analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda incelenen karikatürlerin kendi haber sitelerinin yayın çizgisine, ideolojilerine göre söylem ürettikleri bulgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Karikatür, 24 Haziran 2018 Seçimleri, Eleştirel Söylem Analizi, Söylem, İdeoloji

A STUDY ON THE REPRESENTATION OF THE 24 JUNE 2018 PRESIDENTIAL AND PARLIAMENTARY ELECTIONS IN THE CARTOONS OF NEWS SITES WITH OPPOSITE IDEOLOGIES

Abstract

Voters have voted for the change of 18 items of the constitution of the republic of Turkey in the referendum to change the constitution held on April 16 in 2016. As a result of this referendum, the change is approved by a majority (51,41%) and thus, Turkey has taken a new route to a new period and system. The parliamentary system has been ‘The President of the Republic – Prime Minister – Ministerial Cabinet’ since the Turkish Republic was founded on October 29 in 1923, but it is altered as ‘Presidential Parliamentary System’ after 94 years following the foundation of the Turkish Republic. Turkey has implemented this new system in the elections held on June 24 and so Turkish people voted to choose their first president. Therefore, June 24 election is a milestone in Turkish history. The aim of this study is to analyze how this election is mentioned in the comics which are posted on the news site. Comics posted between May 25 and June 25 are analyzed in this study. Critical discourse analysis method is used to analyze the comics posted in Yenicag and Evrensel’s news sites which have

* Doç. Dr., İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi
ORCID No: 0000-0003-2741-9613

ATIF: Nisan, F. (2019). “24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı Ve Milletvekili Seçimlerinin Zıt İdeolojilere Sahip Haber Sitelerinin Karikatürlerinde Temsili Üzerine Bir Çalışma”. *Simetrik İletişim Araştırmaları Dergisi*. 1 (1): 1-26.

different publishing policies. As a consequence of the study, it is found out that each comics are uniquely created keeping the publisher's ideology in mind.

Key Words: Comics, June 24 Elections, Critical Discourse Analysis, Discourse, Ideology

Giriş

Demokratik sistemlerde referandumların önemli bir yeri bulunmaktadır. “Referandum, meclisler tarafından kabul edilmiş yasa metinlerinin yürürlüğe girebilmesi amacıyla halk tarafından onaylanması demektir” (Çam, 2011: 403). Türkiye, cumhuriyetin kabulünden sonra birçok referanduma ev sahipliği yapmıştır. “1961 Anayasasından günümüze kadar Türkiye’de yedi adet referandum gerçekleşmiştir. Bunlar; 9 Temmuz 1961 anayasa referandumu, 7 Kasım 1982 anayasa referandumu, 6 Eylül 1987 siyasi yasakların kaldırılması referandumu, 25 Eylül 1988 yerel seçimlerin öne alınmasına dair referandum, 21 Ekim 2007 Cumhurbaşkanı’nın halk tarafından seçilmesine dair referandum, 12 Eylül 2010 Anayasa’nın 26 maddesinin değiştirilmesine dair referandum ve 16 Nisan 2017 Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ne geçilmesine dair referandumdur” (Arklan ve Rençber, 2018: 229). 16 Nisan 2017 tarihinde gerçekleşen referandumda seçmenler, mevcut Türkiye Anayasası’nın 18 maddesi üzerindeki değişikliklerini oylamışlardır. “Türkiye’nin siyasi tarihinde yapılan yedinci halk oylaması olma özelliği taşıyan 16 Nisan 2017 Anayasa değişikliği anayasal ve hukuk düzenlemelerini içermekle birlikte Türkiye’de yapılan diğer halk oylamaları ile kıyaslandığında bu referandumun partiler üstü bir yapıda olduğu görülmektedir” (Bakır vd., 2018: 403). Referandumun öngördüğü değişiklikler yüzde 48,59 “hayır” oyuna karşılık yüzde 51,41 “evet” oyuyla kabul edilmiştir (resmigazete.gov.tr, et: 16-04-2018). Böylelikle Türkiye yeni bir döneme ve sisteme geçmiştir. Türkiye’de 1923’te kurulan ilk hükümetinden bu yana uygulanan ‘Cumhurbaşkanı-Başbakan ve Bakanlar Kurulu’ şeklindeki parlamenter sistem, 94 yıl sonra ‘Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi’ olarak adlandırılan başkanlık sistemiyle değiştirilmiştir.

Bu değişiklikten sonra 24 Haziran 2018’de yeni sisteme göre bir seçim gerçekleştirilmiş ve bununla birlikte yeni sistemin ilk cumhurbaşkanı yani ilk başkanı seçilmiştir. Bu yönüyle 24 Haziran 2018 cumhurbaşkanlığı ve 27’nci dönem milletvekili seçimleri Türkiye’nin ilk başkanını seçmesi noktasında tarihi bir öneme sahiptir. Seçimlerde Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti)’nin adayı Recep Tayyip Erdoğan, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)’nin adayı Muharrem İnce, Halkların Demokratik Partisi (HDP)’nin adayı Selahattin Demirtaş, İyi Parti’nin adayı Meral Akşener’dir. Bu çalışmada, hem Türkiye’nin ilk başkanının seçilmiş olması hem de yeni sistemin ilk seçimi olması münasebetiyle önemli

bir yere sahip olan 24 Haziran 2018 seçimlerinin zıt yayın çizgilerine sahip olan haber sitelerinin karikatürlerinde nasıl temsil edildiğinin analiz edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada farklı yayın çizgilerine, zıt ideolojilere sahip olan iki geleneksel gazetenin haber sitelerinde konuyla ilgili yayınlanan karikatürler analiz edilmiştir. Bu çerçeveden hareketle incelenen Yeniçağ haber sitesi milliyetçi bir yayın çizgisine sahipken Evrensel ise, Kürt solu yayın çizgisine sahiptir. Bu yönleriyle zıt görüşlere sahip olan her iki haber sitesinin ortak bir konuya nasıl yaklaştıklarını analiz etmek açısından bu çalışma önem taşımaktadır. Her iki haber sitesinde yer almış olan seçim süreciyle ilgili olan karikatürler van Dijk'ın eleştirel söylem analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Çalışmada 25 Mayıs ve 25 Haziran 2018 tarihleri arasında yayınlanmış olan karikatürler incelenmiştir.

1. Mizah ve İşlevi Üzerine

Mizah insanlık tarihi kadar eskidir. Diderot'un saçmanın mantığı (Tokmakçioğlu, 2011: 140) dediği mizah; olayların gülünç, alışılmadık ve çelişkili yönlerini yansıtarak insanı düşündürme, eğlendirme ya da güldürme sanatı (Güneri, 2008: 51) şeklinde tanımlanmaktadır. Mizah ilk kaynağında genel bir eğlence içinde yer almıştır. Zamanla, mizah gibi genel bir kavram yerine, şaka, alay, hiciv, matrak, taşlama, iğne, nükte gibi mizah çeşitlerinin egemen olduğu görülmüştür (Balcıoğlu- Öngören, 1973: 13). Şakaları, kelime oyunlarını, komik hikâyeleri, takılmaları, sataşmaları, nükteleri ve komik davranışları maskaralık etmek olarak gösteren mizah aynı zamanda taşlamadan, alaycılıktan, alaylı gözlemlerden ve saçmalıklardan da oluşabilmektedir (Lang ve Lee, 2010: 46-60). Evrensel bir özelliği olan mizah her kültürde geçmişten gelerek pozitif etkilerini insan yaşamında göstermektedir (Uğur, 2007: 14).

Mizahın kökeninde eğlence ve hoşgörü yer almaktadır. Yeryüzünde, hemen bütün alanları içine alan mizah, eğlence ve hoşgörü boyutları ile kişilik kazanmış ve temel gelişimini sürdürebilmiştir. Mizah başlangıçta; şakası ile taşlaması ile ya da fıkrası, komedisi, karikatürü, hikâyesi ile çağımızdaki örneği gibi var olmadığına göre, karşımıza ilgi çekici bir gelişme çıkacaktır (Balcıoğlu ve Öngören, 1973: 9). Toplumsal gerçekliğe gülünç, sıra dışı, eğlenceli, satirik bir dille yaklaşımın adı olan mizahın ana karakteri ise, eleştirel olmasıdır (Bulut, 2011: 499). Mizah, eleştiri ortamının en etkili aracıdır. Pek çok katı eleştiri, mizah maskesinin hoş görüntüsü ardına gizlenerek hedefine ulaşmaktadır (Pettid, 2003: 128). Mizah kişilerdeki ya da doğal sayılan bazı olaylardaki bir takım çarpıklık, uyuşmazlık, çelişki ve gülünçlükleri bulup açığa vurma, gözler önüne serme sanatıdır (Cevizci, 2002: 282). Mizah ezilenin ezene, güçsüzün güçlüye karşı silahı (Kırca, 1996: 1436) şeklinde kabul edilmektedir.

Mizahın özünde muhalefeti, karşı duruşu, eleştiriyi, protestoyu, yergiyi, alayı ve gülmeyi tek tek ya da bir arada barındıran süreçtir (Tellan ve Tellan, 2011: 989). Mizah, karşı duruş tarzıyla, kalıpları kıran, ezber bozan özellikler taşımaktadır (İnam, 2009: 5).

2. Karikatür ve Siyasi Karikatür Üzerine

“Karikatür çizgiyle mizah yapma sanatı” (Selçuk, 1998: 12) olmakla birlikte olayların, düşüncelerin, duyguların iki boyutlu mizahi ve abartılı bir ifadesi (Hünerli, 2011: 41) şeklinde tanımlanmaktadır. “Karikatür; düşüncelerin çizgi yoluyla mübalağa edilerek resme aktarılmış durumudur” (Kar, 1999: 67). Yani “Karikatür bir şeyin, bir kimsenin, bir olayın alaylı, insanı güldürecek ve güldürürken de düşündürecek bir biçimde çizilmiş resmi” (Hançerlioğlu, 1992: 144) şeklinde kabul edilmektedir. Bu noktada karikatürün işlevleri; haber verme, eğlendirme, eğitim, tabuları mitosları yıkma, karşı çıkma ve reklam (Topuz, 1986: 64) şeklinde sıralanmaktadır. Karikatürler, ayrıca basit, doğrudan araçlar aracılığıyla zengin bir enformasyon taşımaya çalışan ileti örnekleridir, karmaşık gösterilenler için basit gösterenler kullanmaktadırlar (Fiske, 1996: 73). Dolayısıyla karikatür, estetik kaygılar taşır, çizgiyle hem mesaj verir hem de estetik kaygılar güder (Topuz, 1986: 64). Karikatür, ele aldığı kişileri ve olayları işlerken mutlaka abartır, bozar ve gülünçleştirir. Bu karikatürün mizahi yapısından kaynaklanmaktadır (Erdem, 2005: 133).

Karikatürün bir mesaj aracı olması onun bir iletişim aracı olduğunu göstermektedir. “Karikatürün bir iletişim aracı olmasındaki en önemli unsur; bir mesaj aktarması ve bu mesaj alıcıya ulaştığı anda etki yaratmasıdır. Bu yüzden görsel iletişim aracı olarak karikatür, kültürel değerleri, inançları, normları ve yasaları iletmede önemli rol oynamaktadır” (Atamaz Aşçıoğlu, 2001: 27). Karikatür mesajı okuyucunun gerçeğine aktarabilmekte ve okuyucuyla aynı seviyede iletişim kurmaya çalışmaktadır (Connors, 2007: 264). Bunun temel nedeni görsellik özelliğinin karikatürde oldukça fazla olması ve zor da olsa anlaşılır olmasından kaynaklanmaktadır.

Karikatür, gelenek içindeki birçok kaynaktan beslenen ve toplumun belleğine hitap eden önemli bir mizah ürünüdür (Arslan, 2017: 35). Bu yönüyle karikatür toplumsaldır denilebilmektedir. Çeviker (1997: 30)’e göre, yazı, tarihi sonra kaydeder; karikatür ise hemen; bir önseziyle geleceğe de ışık düşürdüğü olur. Özellikle “Basın karikatürlerinin bireysel görüşler ve yorumlar üzerinden gündeme dair görsel yorum sunar, haberlerin gözden kaçırdığı veya önemsemediği noktaları vurgulama, görünür kılma ve direk olarak yansıtma potansiyelleri taşımaktadır” (Haydari, 2011: 124). Çünkü karikatür sayesinde karikatürist, bütün dünya insanına seslenme imkânı bulur (Uslu, 1996: 59). Karikatür, herhangi bir portre

gibidir ve insanın özünü temsil etmektedir. Ancak sanatçı, karikatüre az gerçeklikle bağlıdır (Mauro ve Kubovy 1992: 433).

Karikatürün bir takım türleri bulunmakla birlikte bu türler arasında siyasi karikatürün siyasi gündemi oluşturması ve eleştirmesi nedeniyle ayrı bir yeri bulunmaktadır. Siyasi eleştiriyi çizgiler vasıtasıyla yansıtan siyasi karikatür, “Genellikle politikacıları hedef alan ve günlük olaylarla yakından ilintili haberlerdir” (Hünerli, 1993: 64) ve aynı zamanda politik gündemin oluşmasında önemli bir etkidir (Bayram, 2009: 107). Karikatürde genelde bir kavga, bir başkaldırı, bir şiddet havası egemen olur. Karikatür yıkıcıdır, toplum düzeni ile kurum ve kurallarla alay eder. Karikatürü gören kişi konuyu hemen anlar, karikatür başarılı ise kahkahayı basar (Topuz, 1997: 10). Karikatürün varlığının temelinde muhalefet olgusu bulunmaktadır. Karikatür gerçekliği insanlığın lehine dönüştürmeyi amaçlayan, bunu yaparken de izleyiciyi sarsan, düşündüren, aklın eleştirici tavrını çizgi ile somutlaştıran bir başkaldırı biçimi (Dokgöz, 2004: 285) şeklinde kabul edilmektedir. Bu durum karikatürün olağan tabiatına oldukça uygundur. Çünkü “Karikatür küçük bir çerçeve içerisinde gülme ögesi bulunan, aynı zamanda iğneleyici, uyarıcı, eleştiren, toplumdaki çelişkileri yakalayan ve bu sayede güldürürken düşündüren bir sanattır” (Özer, 1994: 2).

3. 24 Haziran Seçiminin Karikatürlere Yansıması

24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Seçimleri Türkiye siyasi tarihinde ilk olması nedeniyle oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmanın bu seçimlerinin karikatürlerdeki temsilini analiz ediyor olması çalışmanın önemini de ortaya koymaktadır. Çalışmada kullanılan yöntemin söylenmeyenin ardındaki anlamı ortaya çıkarma amacıyla olması karikatürlerdeki çizgisel ve derin anlamlara işaret etmektedir.

3.1. Metodoloji

24 Haziran 2018 cumhurbaşkanlığı ve milletvekili seçiminin iki zıt ideolojik bakış açısına sahip olan haber sitelerinin karikatürlerindeki temsili üzerine yapılmış olan bu çalışmada amaca en uygun yöntem olarak eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın ideoloji ve söylem temelli yapılmış olması ve van Dijk (1988: 61-63)’ın “ideolojinin söylemde ifade edildiğini ve yeniden üretildiğini ileri sürmüş olması” çalışmada bu yöntemin kullanılmasını gerekli kılmıştır. van Dijk (1999: 341)’a göre; söylem, ideolojilerin oluşumunda merkezi bir rol oynamaktadır. Sözen (1996: 1544), söylem analizinin metodolojik ve kavramsal unsurlardan meydana geldiğini, sosyal hayata dair bir perspektif olduğunu, söylem üzerine düşünme ve söylemi dataleştirme yolu olarak karakterize

edildiğini belirtmektedir. Sözen'e göre, belirli bir söylem içinde ideolojilerin nasıl ve ne şekilde yer aldığını gösterme çabası söylem analizinin kazandırdığı avantajlardan biridir.

Söylem analizinin bir okuma olduğu kabul edilmektedir. Söylem analizi gerçeğe dayalı değil, anlama dayalı bir sonucu amaçlamaktadır (Atabek, 2007: 152). Yorumlayıcı ve açıklayıcı olan söylem analizi eleştirel okuma, sistematik metodoloji ve bağlamın mükemmel bir biçimde araştırılmasına ihtiyaç duymaktadır (Sözen, 1999: 143). Metinler üzerine eleştirel bir okuma yapmak eleştirel söylem analizini çağrıştırmaktadır. van Dijk (2003: 354)'a göre; "eleştirel söylem analizi, güç, hâkimiyet, hegemonya, sınıf farkı, cinsiyet, ırk, ideoloji, ayrımcılık, çıkar, kazanç, yeniden oluşturma, dönüştürme, gelenek, sosyal yapı ya da sosyal düzen gibi temaları ön plana çıkaran ve araştırma alanı olarak bu konuları işleyen bir yöntemdir." Eleştirel söylem analizi genellikle söylenenin üzerinden söylenmeyeni bulgulamaya çalışır. Çünkü van Dijk (2007: 170)'a göre, söylenmeyenin çözümlenmesi, bazen metinde gerçekte söylenenin araştırılmasından daha açıklayıcı olabilmektedir.

3.2. Bulgular

Çalışmanın bulgular kısmında Yeniçağ (yenicaggazetesi.com.tr) ve Evrensel (evrensel.net) haber sitelerinde yayınlanmış olan karikatürler analiz edilmiştir. 24 Haziran seçimleriyle ilgili karikatürlerin analiz edildiği çalışmada konuyla ilgili Yeniçağ haber sitesinde 23 ve Evrensel haber sitesinde 14 karikatüre rastlanmıştır. Bu karikatürler arasından sınırlamaya gidilmiş ve çalışmanın amacına yönelik olarak çizilmiş olan karikatürlerden en vurucu, çarpıcı olanları analiz için seçilmiştir. Çalışmada Yeniçağ haber sitesinde 'Cıvalı Taş Devri' adıyla Emre Ulaş ve Evrensel haber sitesinde Sefer Selvi'nin karikatürleri analiz edilmiştir. Selçuk (1998: 15), karikatüristin fikrini ifade ederken bir üsluba ve her sanatkâr gibi bir dünya görüşüne sahip olması gerektiğini vurgulamıştır. Bu çalışmada karikatüristlerin çizimleri üzerinden haber sitelerinin ideolojileri, bakış açıları yansıtılmaya çalışılmıştır. Çalışmada 25 Mayıs ve 25 Haziran 2018 tarihleri arasında yayınlanmış olan karikatürler analiz edilmiştir.

3.2.1. Yeniçağ Haber Sitesi Karikatürlerinde 24 Haziran Seçimlerinin Temsili

24 Haziran seçimlerinin haber sitelerinin karikatürlerinde nasıl temsil edildiğinin analiz edildiği çalışmada Yeniçağ haber sitesinde 'Cıvalı Taş Devri' adıyla Emre Ulaş'ın karikatürleri analiz edilmiştir. Emre Ulaş'ın 24 Haziran seçimlerine yönelik karikatürlerinin çoğunu AK Parti Cumhurbaşkanı Adayı Recep Tayyip Erdoğan'ın üzerinden çizdiği görülmüştür.

Karikatür 1. Yeniçağ, 25 Mayıs 2018

24 Haziran 2018 seçimine bir ay kala çizilmiş olan bu karikatürde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, yeşil para, dolar işareti, ejderha ve kürek yer almaktadır. Karikatürde Erdoğan, üzerinde ‘Seçim Ekonomisi’ yazan ve parayla dolu olan yeşil bir çuvaldan kürekle para alıp karşısında yer alan dolar işaretine benzeyen bir ejderhanın ağzına fırlatmaktadır. Karikatürün üst tarafında ise ejderhanın “Ateşle Reiz!” şeklindeki ifadesi yer almakta ve ejderhanın ağzından ateş fışkırmaktadır. Erdoğan’ın yüz ifadesi ise, endişelidir. Karikatür söylemsel açıdan incelendiğinde 24 Haziran seçimleri için çalışan endişeli bir Erdoğan görülmektedir. Erdoğan seçimden galip gelmek için ejderhayı beslemektedir. Ejderhanın ‘dolar’ işareti şeklinde çizilmiş olması ABD’yi simgelemektedir. Ejderhanın Erdoğan’a yönelik olarak ‘Reiz’ şeklindeki seslenişi daha seçim sonuçlanmamışken ABD’nin Erdoğan’ı ‘Reis’ yani başkan olarak gördüğünü göstermektedir. Karikatürde ABD’nin bu algısının sebebi Erdoğan’ın sürekli seçim ekonomisi adıyla ABD’ye para yedirmesi olarak gösterilmiştir. Dolayısıyla yukarıdaki karikatür o dönemin AK Parti Cumhurbaşkanı Adayı Recep Tayyip Erdoğan aleyhinde bir söylem üretmiştir.

Karikatür 2. Yeniçağ, 30 Mayıs 2018

Yukarıdaki karikatürde Cumhurbaşkanı Erdoğan kürsü konuşması yapmaktadır. Karikatür dört bölümden oluşmaktadır ve her bir bölümde Erdoğan’ın konuşmasından bir konuşma balonu yer almaktadır. Erdoğan sürekli iktidar olmayı hedefleyerek sırasıyla “Bu

seçimde 2018’i değil 2023’ü oylayacaksınız!”, “2023’te de 2071’i oylayacaksınız!”, “2071’de 3086’yı...”, “7913’de 12814’ü oylayacaksınız!” şeklinde konuşmaktadır. Karikatürün en son bölümünde Erdoğan’ın halk tarafından dövüldüğü görülmektedir. Bu durum karikatürde halkın artık Erdoğan’ı desteklemediği ve onun söylemlerini istemediğini, doğru bulmadığını yansıtmaktadır.

Karikatür 3. Yeniçağ, 03 Haziran 2018

Karikatürde yine Cumhurbaşkanı Adayı Recep Tayyip Erdoğan yer almaktadır. Erdoğan elinde kocaman bir taş varken “Bi anket de ben yapayım da görün!” demektedir. Erdoğan taş üzerinde bir takım işlemler yaptıktan sonra bir pasta grafiği hazırlamıştır ve grafik seçimle ilgili bir anket sonucunu göstermektedir. Grafik pastası çeşitli parçalara ayrılmış olup en büyük parçanın üzerinde AKP yazmaktadır. Diğer parçaların üzerinde ise “CHP ve İP” yazmaktadır. Karikatürün söylemsel analizi yapıldığında Erdoğan’ın seçim sonuçlarını kendi istediği yönde yönlendirdiği sonucu çıkmaktadır.

8

Karikatür 4. Yeniçağ, 06 Haziran 2018

Yukarıdaki karikatür iki bölümden oluşmaktadır. Karikatürde Recep Tayyip Erdoğan, üzerinde ‘Muhalefet’ yazan güneşlenme koltuğu gibi bir koltuk üzerinde uzanmaktadır. Karikatürün ilk bölümünde ‘Önceki seçimler’, ikinci bölümünde ise, ‘24 Haziran 2018’

yazmaktadır. Bu durum bölümlerin hangi dönemleri simgelediğini göstermektedir. İlk bölümünde yani önceki seçimlerde Erdoğan, muhalefet koltuğunun üzerinde gayet keyifli ve rahat bir şekilde uzanırken ikinci bölümde yani 24 Haziran seçimlerinde ise muhalefet koltuğu düz ve rahat değil sivrilmiş bir vaziyette Erdoğan'ı rahatsız etmektedir. Bu durum, 24 Haziran seçimlerinde bir önceki seçimlere oranla 'muhalefetin' sivri olduğunu ve Erdoğan'ı zorlayacağına işaret etmektedir. Bu karikatür Yeniçağ haber sitesinin 24 Haziran seçimlerinde Erdoğan'ı desteklemediğinin en net göstergelerinden biridir.

Karikatür 5. Yeniçağ, 07 Haziran 2018

Yukarıdaki karikatürde “Örümcek Adam, Süpermen, Batman” şeklindeki çizgi filmlerin üç kahramanı görülmektedir. Üç kahramanın önünden ise kıyafetinde ‘seçmen’ yazılı olan bir kişi pelerini ve elinde seçim zarfıyla geçmektedir, oy kullanmaya gider gibi bir tavrı vardır. Örümcek Adam ve Batman’a yönelik olarak Süpermen, “Aman beyler tersi kötüdür” demektedir. Üç kahramanın gözünde seçmenden dolayı endişe ve korku bulunmaktadır ve bu durum seçmenin gücünü yansıtmaktadır. Yazılı ifade de korkunun sebebi olarak seçmen gösterilmiştir. Seçmenin sırtındaki kırmızı pelerin onun da bir kahraman olarak kabul edildiğini yansıtmaktadır. Karikatür aynı zamanda seçmene olan güvenin göstergesi niteliğindedir.

Karikatür 6. Yeniçağ, 10 Haziran 2018

Karikatür 6’da bir aşçı seçim sonuçlarını yansıtan bir yaş pasta yapmış ve pastayı her tarafına bulaştırmıştır. Grafik pasta “RTE 49, Mİ 26, SD 10, MA 14” şeklinde bölünmüştür. Pastanın üzerindeki RTE; Adalet ve Kalkınma Partisi adayı Recep Tayyip Erdoğan’ı, Mİ; Cumhuriyet Halk Partisi adayı Muharrem İnce’yi, SD; Halkların Demokratik Partisi adayı Selahattin Demirtaş’ı, MA; İyi Parti adayı Meral Akşener’i yansıtmaktadır. Bu durum, yaş pastanın seçim sonuçlarını yansıtan bir grafik pasta olduğunu göstermektedir. Karikatürün üst tarafında, “GDO’lu pasta... Yerseniz!” yazmaktadır. “GDO yani genetiği değiştirilmiş organizma, bir canlının genetik özelliklerinin laboratuvar ortamında değiştirilmesiyle elde edilir. Bu şekilde gıdalar böcek gibi çeşitli canlılara karşı dirençli hale gelmektedir. Genetiği değiştirilmiş gıdaların tadı, kokusu, büyüklüğü, rengi farklılaşır” (milliyet.com.tr, 28.10.2018). Karikatürün söylem çözümlemesine bakıldığında 24 Haziran seçimlerinin de GDO’lu olduğu yani seçimlerin genetiğinin değiştirildiğinin altı çizilmiştir. En büyük payın AK Parti’ye verilmiş olması ise, tehlike boyutunun AK Parti’de daha fazla olduğu imasını yapmaktadır. Dolayısıyla oy kullanacak olan seçmenlerin bu noktada dikkatli davranmaları gerektiği vurgusu yapılmıştır.

Karikatür 7. Yeniçağ, 13 Haziran 2018

Yukarıdaki karikatürde arkasına seçmenleri almış olan Recep Tayyip Erdoğan elindeki megafonu seçim sandığına geçirmiş bir şekilde PKK'ya şöyle seslenmektedir: “Eyy Kandildekiler! Bi haftadır davul zurnayla ilan ediyoruz. Hala ordaysanız geliyoruz.” Megafonun sandık içerisinde gösteriliyor olması seçim propagandasına, Erdoğan'ın elinde olması Erdoğan'ın seçim propagandasına işaret etmektedir. Erdoğan'ın arkasındakilerin seçmen oldukları ellerindeki zarflardan anlaşılmaktadır. Erdoğan'ın yüzünde bir endişe söz konusudur. Erdoğan'ın PKK'ya seslendiği ‘Kandildekiler’ ifadesinden anlaşılmaktadır. Erdoğan'ın seslenişi bir ironi olarak gösterilmiştir. Erdoğan'ın davul zurnayla Kandil'e gideceğini anons etmesinin arkasında PKK'luların kaçmaları, yerlerini terk etmelerini sağlamanın amaçlandığı şeklinde gösterilmektedir. Bu durum, karikatüre göre Erdoğan'ın ifadesinde samimi olmadığı iması çizilmiştir.

Karikatür 8. Yeniçağ, 19 Haziran 2018

Yukarıdaki karikatürde iki hırsız seçim sandığı çalmaktadır. Hırsızların kafaları Ak Parti'nin simgesi olan ampule benzemektedir. Bu yönleriyle söz konusu hırsızların Ak Parti'den oldukları ve seçim hilesinin Ak Parti kanadı tarafından yapıldığı ya da yapılacağı şeklinde bir algı oluşturulmaya çalışıldığı söylenebilmektedir. “Seçimlerde hile beklentisi artık sıradan bir şey” başlığıyla verilen karikatürdeki diyalogda ilk hırsız “Oyları atılmış. Anahtar teslimi sandık hazır patron!” derken diğer hırsız ise, “O ikinci turda. Bütün cephaneyi birden tüketmeyelim.” demektedir. Hemen hemen bütün seçimlerde oyların çalındığıyla ilgili haberlerin çıkması olayı sıradanlaştırmaktadır. Yukarıdaki karikatür de tam olarak buna işaret ederken aynı zamanda bu durumun sıradanlaştırılmış olmasına tepki göstermektedir.

Karikatür 9. Yeniçağ, 20 Haziran 2018

24 Haziran seçimlerinde Milliyetçi Hareket Partisi ile Adalet ve Kalkınma Partisi arasında ittifak kurulmuştur. Ancak seçim sürecinde iki taraf arasında kimi zaman anlaşmazlıklar söz konusu olmuştur. Yukarıdaki karikatürde bu anlaşmazlığı vurgulamak için çizilmiştir. “İttifak’ta çatlak!” başlığıyla çizilen karikatürde Erdoğan ve Bahçeli arasındaki diyaloga yer verilmiştir. Arabulucu rolündeki kişi “Sayın Bahçeli kararınızı bekliyoruz!” demektedir. Bunun üzerine Erdoğan “Tamam tamam kekin yanında piskevütte verilsin!” diyerek yeni bir teklifte bulunmaktadır. Burada ‘piskevüt’ ifadesi Bahçeli’nin 2011 seçimleri sırasında kullanmış olduğu “Evinizde çocuklar, televizyonun karşısına dizilmiş oturuyorlar, Karşınızda reklamlara çıkan çocukların ellerinde çikolatalar, püskevitler, birbirlerine ikram ediyorlar, birbirleriyle yiyorlar, şakalaşıyorlar. O çocuk aklından geçiriyor: Benim de bir çikolatam olsa, benim de bir püskevitim olsa diyor. ‘Anne bana niye almıyorsunuz?’ diyor, ‘Bizde niye yok?’ diyor!” şeklindeki konuşmasını anımsatması açısından oldukça anlamlıdır.

Karikatür 10. Yeniçağ, 22 Haziran 2018

“Yalan dolan, gaf, sürçme... Bu seçim dilinden ne çekti!” başlığıyla çizilen karikatürde Recep Tayyip Erdoğan bulunmaktadır. Erdoğan’ın kendi dilini tutup ona kızıyor olması bu sözleri kendisine söylüyor olduğunu göstermektedir. Erdoğan’ın yanındaki konuşma balonunda ise, “Fetöcü bu! Terörist! Kumpasçı!” ifadeleri yer almaktadır. Bu

karikatür Recep Tayyip Erdoğan'ın seçim meydanlarında söylediği her şeyin doğru olmadığını ima etmektedir. Dolayısıyla seçime iki gün kala dolaylı yoldan Erdoğan'a oy vermemeleri konusunda seçmenleri uyarmaktadır.

Karikatür 11. Yeniçağ, 24 Haziran 2018

Seçim günü çizilmiş olan bu karikatürde seçim sandığı ve sandığa oy zarfını atmak üzere olan bir seçmen gözükmemektedir. Karikatür seçmen, oy zarfı ve seçim sandığı arasındaki diyaloga dayanmaktadır. Seçim zarfı seçmene “Bak yine ‘saldım sandığa Mevlam kayıra!’ deme sakın. Bu son karşılaşmamız olabilir!” derken seçim sandığı da “Doğru söylüyor!” diyerek oy zarfını onaylamaktadır. Bunun üzerine seçmen “Yaa! Öyle söylemeyin!” diyerek tedirginliğini göstermektedir. Böyle bir diyalogun temel sebebi en başından beri ‘tek adam rejimi’ olarak nitelendirilen yeni sisteme muhalif kanadın karşı çıkıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Diyalogda “Bak yine...” ifadesinin bulunuyor olması seçmenlerin bu seçimde daha duyarlı hareket etmelerinin gerekli olduğuna çünkü sandıktan Recep Tayyip Erdoğan'ın çıkmasının istenmediğine işaret etmektedir. “Bu son karşılaşmamız” ifadesinde ise, tek adam rejiminin demokrasiyi, dolayısıyla demokrasinin göstergesi olan seçimleri de yok edeceği endişesinin taşıdığını göstermektedir. Bu nedenle karikatürde seçim günü de seçmen uyarılmıştır. Yeniçağ haber sitesinin tüm karikatürlerinde benzer bir söylemin her defasında yeniden üretildiği söylenebilmektedir.

3.2.2. Evrensel Haber Sitesi Karikatürlerinde 24 Haziran Seçimlerinin Temsili

24 Haziran seçiminin haber sitelerinin karikatürlerinde nasıl temsil edildiğinin analiz edildiği araştırmada Evrensel haber sitesinde Sefer Selvi'nin karikatürleri analiz edilmiştir. Evrensel haber sitesinin karikatürlerinde genellikle yayımlandıkları tarihe yer verilmediğinden kimi karikatürler tarihsiz olarak verilmiştir. Evrensel'in karikatüristi Selvi, kimi karikatürlerin

altına yazılı bir açıklama yazmıştır. Böylelikle karikatürlerin neyi kast ettiğini yansıtmaya çalışmıştır.

Karikatür 12. Evrensel, Sefer Selvi

Yukarıdaki karikatürde Erdoğan iki seçmenle konuşuyor ve seçmenlere yönelik olarak “Cemevlerine resmi statü vereceğiz.” demektedir. Bunun üzerine seçmenler Erdoğan’a “Bizi hep seçimden seçime hatırlıyorsunuz!” yanıtını vermeleri üzerine Erdoğan “Niye be ‘Cemevi cumbuş evi’ dediğimde seçim mi vardı?” diye sormuştur. Karikatürist bu diyalogları daha açıklayıcı kılan “Erdoğan 'Cemevlerine resmi statü vereceğiz' dedi.” şeklindeki yazılı ifadeye yer vermiştir. Bu karikatürde Alevi seçmenlerin sadece seçim dönemlerinde hatırlandıkları şeklindeki sitemleri üzerine Erdoğan’ın Cemevleri’yle ilgili daha öncesinden kullanmış olduğu ‘Cemevi cumbuş evi’ benzetmesinin vurgusu yapılmıştır. Böylelikle Alevilere seçim söylemlerine uymamaları, bunları gerçekçi bulmamaları yönünde dolaylı yoldan bir uyarıda bulunulmuştur. Bu haliyle karikatürün Erdoğan’ın aleyhinde bir söylem gerçekleştirdiği söylenebilmektedir.

Karikatür 13. Evrensel, Sefer Selvi

Yukarıdaki karikatürün altında “YSK, 19 ilde 170 bin seçmenin taşınmasına karar verdi.” denilerek konuya açıklık getirilmiştir. Masalarında Evrensel gazetesi olan ve çay

masasında oturmuş sohbet eden iki kişi gözükmektedir. Masadaki gazete bu kişilerin bakış açısını ortaya koyması açısından önemlidir. Karikatürde geçen diyalogda ilk kişi “YSK mühürsüz oy pusulası ve sandık taşımaya onay verdi. İktidar devletin tüm imkânlarını kullanıyor. Medyanın yüzde 95’i ellerinde.” diyerek durumu anlatmaktadır. İkinci kişinin “Peki hocam sence hile yaparlar mı bu seçimde?” şeklinde endişeli sorusunu yöneltmesi üzerine ilk kişi “Ulan deminden beri ne anlatıyorum ben!” tepkisini göstererek sorunun cevabının ‘evet’ olduğunu göstermektedir. Karikatürde Yüksek Seçim Kurulu (YSK)’nın da iktidara çalıştığı, medyanın çoğunluğunun da iktidarın elinde olduğunu vurgulanırken bu koşullar altında sandıkta hile yapılmasının kaçınılmaz olduğunun altı çizilirken alt okumada ise memnuniyetsiz bir durumun söz konusu olduğu iması bulunmaktadır.

Karikatür 14. Evrensel, Sefer Selvi

Karikatürde Recep Tayyip Erdoğan telefon görüşmesi yapmaktadır ve yüzündeki ifadeden onun oldukça sinirli olduğu görülmektedir. Erdoğan’la konuşan kişinin “Seni başkan yaptırmayacağım, seni başkan yaptırmayacağım...” demesi üzerine Erdoğan ‘Bak hala!’ tepkisini göstermektedir. Böylelikle Erdoğan’ın sinirli olmasının nedeni anlaşılmaktadır. Ancak karikatürde Erdoğan’ın kiminle görüştüğü net olarak görülmemektedir. Karikatürün altında yer alan “Demirtaş ilk mitingini cezaevinden telefonla yaptı.” ifadesi Erdoğan’ın telefondaki muhatabının kim olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Telefondaki kişi HDP’nin cezaevindeki Cumhurbaşkanı Adayı Selahattin Demirtaş’tır. Erdoğan’ın ‘Bak hala’ şeklindeki tepkisi Demirtaş’ın cezaevinde bile rahat durmadığının net belirtisidir. Demirtaş’ın “Seni başkan yaptırmayacağım” tepkisini slogan şeklinde iki kere tekrarlaması ise, Erdoğan’ın seçim meydanlarında ona destekleyen seçmenler tarafından sürekli olarak “Seni başkan yapacağız” şeklindeki seslenişlerinin bir yansıması olarak anlaşılabilir.

Karikatür 15. Evrensel, Sefer Selvi, 11 Haziran 2018

Karikatürde Ak Parti'nin Cumhurbaşkanı Adayı Recep Tayyip Erdoğan bir televizyon kanalına açıklama yapmaktadır. Erdoğan, açıklamasında “Seçimden sonra OHAL’i kaldırabiliriz...” diyerek 15 Temmuz 2016’daki darbe girişiminden sonra tüm ülkede var olan olağanüstü hal durumunun kaldırabileceklerini söylemektedir. Bu durum tüm halkın duymayı arzuladığı bir haberdir ancak Erdoğan’ın devam eden açıklamasındaki “Hatta seçilirim OHAL’i mumla arayacaksınız!” şeklindeki ifadesi seçmenlere uyarı niteliği taşımaktadır.

OHAL’in amacı; “Tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım, Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması durumlarında olağanüstü hal ilan edilmesi ve usulleriyle olağanüstü hallerde uygulanacak hükümleri belirlemektir.” (sabah.com.tr, 29.10.2018). Dolayısıyla OHAL’in söz konusu olduğu dönemleri halk tercih etmemektedir. Karikatürde Erdoğan’ın “Seçilirim OHAL’i mumla arayacaksınız!” şeklindeki ifadesine de yer verilmiş olması söz konusu korku ortamına göndermede bulunularak seçmenlerin seçim sandıklarında ona göre hareket etmeleri yani Erdoğan’ı seçmemeleri gerektiğinin uyarısı yapılmaktadır.

Karikatür 16. Evrensel, Sefer Selvi

Karikatürde Erdoğan halka “Yav biz istihbarat elemanı göndermesek İnce’nin mitingleri o kadar kalabalık olur mu?” şeklinde seslenmektedir. Karikatürün asıl anlamını ise, karikatürün altında yer alan “Recep Tayyip Erdoğan, istihbarat aldığını ve Muharrem İnce'nin Diyarbakır mitingine katılanların tamamına yakınının HDP'li olduğunu söyledi.” şeklindeki ifadeler ortaya çıkarmaktadır. Karikatür Erdoğan’ın sözlerini bir itiraf şeklinde sunmuş ve mitinglere istihbaratçıların gönderilmesini eleştirmiştir. Ayrıca İnce’nin Diyarbakır mitingine gidenlerin çoğunun Erdoğan’ın söylediğinin aksine istihbarat elemanı değil de HDP’li olduğunun vurgusu yapılmıştır. Böylelikle karikatürde Erdoğan hem yalanlanmış hem de eleştirilmiştir.

Karikatür 17. Evrensel, Sefer Selvi

Karikatürde Recep Tayyip Erdoğan bayram şekeri toplamaya gelen iki çocuğa kapıda şeker uzatmaktadır. Bunun üzerine çocuklar Erdoğan’a “Biz şeker toplamaya değil, ‘şeker fabrikalarını niye sattınız?’ diye sormaya geldik!” demektedir. Ramazan Bayramında çizilmiş olan bu karikatürde şeker toplamaya gelen çocuklar üzerinden bir sorgu niteliği taşımaktadır.

Çocukların sinirli bir şekilde Erdoğan'a satılan şeker fabrikalarının hesabını sormaları karikatürün vermek istediği mesajı oluşturmaktadır. Toplumda çocuklar gelecek olarak kabul edilmekte, geleceği temsil etmektedir. Bu yüzden bu sorgu aynı zamanda yarının büyüklerinin de sorgusudur ve fabrika satışları gelecek açısından olumsuz bir durum olarak kabul edilmektedir. Karikatürün seçime az kalan bir süreçte çizilmiş olması Evrensel tarafından olumsuz kabul edilen şeker fabrikalarının satışını Erdoğan'ın aleyhinde topluma yani seçmenlere hatırlatması açısından önemlidir.

Karikatür 18. Evrensel, Sefer Selvi

Yukarıdaki karikature bakıldığında ilk etapta polisin bir olay sonrasında gözaltına alma çalışmaları olarak görülmektedir. Karikatürde asıl ne kastedildiğini ise, karikatürün altında yer alan "Erdoğan, HDP'nin baraj altında kalması için özel çalışma planlamaları yönünde AKP'lilere talimat verdiği konuşma ortaya çıktı. Konuşmada Erdoğan 'Markaja almak diyoruz ya, markaja alacaksınız' diyor." şeklindeki ifadelerde anlaşılmaktadır. Bu ifadeler karikatürün seçimle ilgili olduğunu ortaya koymaktadır. Erdoğan'ın eylemleri demokratik olmayan şekilde olumsuz gösterilmekte ve böylelikle seçmenlerin oy kullanırken dikkatli olmaları gerektiği uyarısı yapılmaktadır. Karikatürde Erdoğan'ın aleyhinde, HDP'nin ise lehinde bir söylem geliştirilmiştir.

Karikatür 19. Evrensel, Sefer Selvi

Yukarıdaki karikatürde halka seslenen bir AK Parti adayı gösterilmekte ve arkasındaki afişte “A-Dayı” ifadesi dikkat çekmektedir. Bu ifade “Kabadayı” nitelemesini anımsatmaktadır. Milletvekilinin yüz ifadesi de oldukça korkutucudur. AK Parti adayı halka “Yanımızda olmayanların hesabı 25 Haziran’da kesilecek!” şeklinde seslenerek korkuyla oy toplamaya çalışmaktadır. Bu durum korkutucu bir söylem olarak yansıtılmış olsa da seçmenlerin AK Parti’nin politikasının korku oluşturma yönünde olduğunu kabul etmeleri noktasında belirleyici bir söylem niteliği taşımaktadır. Karikatür dolaylı yoldan seçmenleri AK Parti’nin lehinde oy kullanmamaları noktasında uyarmakta ve olumsuz söylemi yeniden üretmektedir.

Karikatür 20. Evrensel, Sefer Selvi, 22 Haziran 2018

Karikatürde Erdoğan seçmenlere seslenmektedir. Bu sırada seçmenlerden “Reiz soğan çok yükseldi!” tepkisi gelmektedir. Bu tepki üzerine Erdoğan “Hemen yastık altındaki soğanları bozdurun!” demektedir. Kişiler maddi anlamda zor durumda kaldıklarında yastık altında biriktirdikleri paraları, altınları bozdurup harcarlar. Bu nedenle soğan fiyatlarından şikâyet eden halka Erdoğan da soğanları bozdurun önerisinde bulunmaktadır. Ancak karikatürist tarafından bu öneri çok da gerçekçi bulunmamaktadır. Aslında karikatür ülkenin içerisinde bulunduğu duruma tepki niteliği taşıırken bu durumdan Erdoğan sorumlu tutulmaktadır.

Karikatür 21. Evrensel, Sefer Selvi, 21 Haziran 2018

Yukarıdaki karikatür seçim karikatürü olmakla birlikte üç ayrı bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde eski Başbakan Tansu Çiller yer almaktadır. Çiller kendisine uzatılan mikrofona, “Mali şuurla buradayım.” demektedir. Çiller’in bu demeci ilk etapta anlaşılmasa bile haber diliyle yazılmış olan “AKP mitinginde ‘Milli şuurla buradayım’ diyen Çiller’in oğullarının 400 milyonluk enerji yatırımı gündeme geldi.” şeklindeki ifadeler olaya açıklık getirmektedir. Bu karikatürde Çiller’in gerçek anlamda milli şuurla için AK Parti’nin yanında olmadığı tam tersine mali şuurla onların yanında olduğu imasında bulunulmuştur. Böylelikle Çiller’in çıkarı için AK Parti’yi desteklediği vurgulanmaya çalışılmıştır.

Karikatürün ikinci bölümünde “Belçika’da oy kullandıktan sonra İzmir Havaalanında da oy kullanan kadının gözaltına alındığı duyuruldu.” ifadelerine yer verilirken gözaltına alınan kadın gardiyana “Cezaevinde de oy kullanabiliyor muyuz?” sorusunu yöneltirken gardiyan şaşkın şaşkın bakmaktadır. Bu durum bazı kişilerin defalarca oy kullanarak kimi partilerin oyunu artırdığının eleştirisini yapmaktadır.

Üçüncü bölümde ise, “İnce’nin Tanürek cinayetini hatırlatmasından sonra konuyla ilgili haberlere erişim engeli geldi.” anonsu yapılmıştır. Cumhurbaşkanı Adayı Muharrem İnce’nin Elazığ’daki mitingde Cumhurbaşkanı Erdoğan’a yönelik olarak “İstersen gel bir de Sevim Tanürek cinayetini araştıralım.” şeklinde seslenmiştir. Söz konusu Tanürek cinayeti “Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Refah Partisi’nin İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı iken oğlu Ahmet Burak Erdoğan, 11 Mayıs 1998’de Şişli’de yaya geçidinde karşıya

geçmeye çalışan TRT İstanbul Radyosu sanatçısı Sevim Tanürek'e çarpması ve sonrasında Tanürek'in ölümüyle sonuçlanan olayla ilgilidir.” (gercekgundem.com, 29.10.2018). Muhabir Erdoğan'a konuyla ilgili “Efendim Tanürek...” diye başlayan soruyu sormasına izin vermeden Erdoğan “Tanımürek!” cevabını vererek tanımadığını, konuşmak istemediğini göstermiştir. Erdoğan'ın bu tavrı konuyla birinci dereceden bağlantılı olmasından kaynaklanmıştır. CHP adayı İnce'nin konuyu hatırlatması ve Evrensel haber sitesinin bu olayı karikatürlerine taşımasının temel nedeni seçim sürecinde en büyük rakip olarak görülen Erdoğan'ın aleyhinde olumsuz söylem oluşturulmasının gerekliliğindedir. Bu karikatürde Erdoğan'a oğlunun yapmış olduğu bir kaza üzerinden yüklenilmiştir.

Karikatür 22. Evrensel, Sefer Selvi

Yukarıdaki karikatürde sohbet eden iki kişi bulunurken verilmek istenen mesaj karikatürün altında yer alan “Sandığa, iradene ve geleceğe sahip çık!” ifadesinde bulunmaktadır. Sohbet halinde olan ilk kişi diğerine yönelik olarak “Demokrasiyi, barışı, kardeşliği, adaleti, özgür ve tarafsız medyayı, bilimsel eğitimi inşa edip işsizliğe ve yoksulluğa çare bulabilirsin.” demektedir. Diğer kişi ise gülerek “Elimde sihirli değnek yok ki, ben nasıl yapayım?” sorusunu yöneltmektedir. Bunun üzerine birinci kişi “Oyunu kullan!” cevabını vererek seçimde oy kullanmanın önemini vurgulamaktadır. Birinci kişi oy kullanmanın önemini ülkenin içerisinde var olduğunu söylediği olumsuz durumların altını çizerek göstermeye çalışmıştır. İkinci kişinin vermiş olduğu cevapta söz konusu olumsuzlukları ortadan kaldırmak için sihirli bir durumun olması gerektiği imasını çizerek bunun imkânsızlığını anlatmaya çalışarak umutsuz bir tablo çizmiştir. Ancak birinci kişi “Oyunu kullan” diyerek umutsuzluğun, imkânsızlığın söz konusu olmadığını göstermiştir. Karikatürde var olduğu söylenen olumsuzlukları sayarak yaklaşık yirmi yıldır iktidar olan AK

Parti'nin yani Erdoğan'ın da dolaylı yoldan eleştirisi yapılmış ve onlara oy verilmemesi gerektiğinin altı çizilmiştir.

Karikatür 23. Evrensel, Sefer Selvi, 25 Haziran 2018

24 Haziran 2018 seçimlerinden hemen sonraki gün çizilmiş olan bu karikatür tam olarak Erdoğan'ın seçim zaferinin göstergesi niteliğindedir. Erdoğan plakasında cumhurbaşkanlığı forsu bulunan ve AA şeklinde iki bayrağı olan seyir halindeki koyu renkli arabasının makam koltuğunda keyifle oturmaktadır. Erdoğan'ın keyifli olduğu yüzündeki gülümsemeden bellidir. Cumhurbaşkanı Erdoğan da şoförüyle aynı şekilde siyah renkli takım elbise giyinmiş ve siyah güneş gözlüğü takmıştır. Karikature bakanların ilk etapta yapacağı okuma karikatürün 'karanlık dünya' olarak tabir edilen hayatın içinde yer alan 'karanlık insanların' görüntüsünü yansıttığıdır. Söz konusu karikatürde Erdoğan'ın hemen seçim sonrasında çizilmiş olması seçimlerin sonuçlarıyla oynandığı ve demokratik bir seçimin olmadığı yani işin içinde hilenin, gizli güçlerin parmağının olduğu mesajı verilmiştir.

Sonuç

24 Haziran seçimlerinin zıt yayın politikalarına sahip olan haber sitelerinde yayınlanan karikatürlerde nasıl temsil edildiğini analiz etme amacını taşıyan bu çalışmada Yeniçağ ve Evrensel haber sitelerinde yer alan konuyla ilgili olan karikatürler eleştirel söylem analizi yöntemiyle analiz edilmiştir.

Çalışmanın sonuçlarına bakıldığında; Yeniçağ haber sitesinin 24 Haziran seçimlerine yönelik karikatürlerinin çoğunu Cumhurbaşkanı Adayı Recep Tayyip Erdoğan'ın üzerinden çizdiği ve seçimlerde Erdoğan'ın aleyhinde bir söylem geliştirdiği, onu desteklemediği görülmüştür. Yeniçağ karikatürlerinde halkın artık Erdoğan'ı desteklemediği ve onun söylemlerini istemediğini, söylemlerini doğru bulmadığını yansıtmaya çalışmıştır. Erdoğan'ın

aleyhinde olumsuz söylemi her defasında yeniden üreten Yeniçağ, onu her seçim döneminde olduğu gibi bu seçimlerde de kendi istediği yönde sonuçları yönlendirdiğini iddia etmiştir. Yeniçağ böylelikle daha seçimler sonuçlanmadım sisteme olan güvensizliğini ortaya koymuştur. Buna rağmen Yeniçağ, iktidarın muhalefetten korkması gerektiğini ve bu sefer muhalefetin daha güçlü olduğunu vurgulamaya çalışmıştır. Erdoğan'ın seçimden galip çıkması durumunda her defasında korkulu bir sona dikkat çeken Yeniçağ, seçmenleri Erdoğan'a oy vermemeleri konusunda uarmaktadır ve bu durum her defasında yeniden üretilmiştir. Karikatürlerinde Erdoğan aleyhinde bir söylem geliştiren Yeniçağ seçimlerde hangi adayı, hangi partiyi desteklediğiyle ilgili herhangi bir karikatür çizmemiştir. Bu yüzden sadece Erdoğan'ın karşısındaki tavrını belirgin bir şekilde göstermiştir.

Evrensel haber sitesinin seçimleri karikatürlere yansıtışına bakıldığında ise, Evrensel'in de mevcut düzende var olduğunu iddia ettiği olumsuzlukları karikatürlerde yansıttığı ve bunlardan iktidar partisi olan AK Parti'yi yani Erdoğan'ı sorumlu tuttuğunu her defasında göstermiştir. Bu noktada eleştiri oklarını her zaman AK Parti'ye yönlendirmiştir. Seçim dönemlerinde medya ve YSK'nın AK Parti'ye çalışıklarının vurgusunu yapan Evrensel, bu durumun doğru bulmadığını çizgilerinde yansıtmıştır. Yeniçağ gibi Evrensel de Erdoğan'ın seçilme ihtimalini korku dolu bulmuş ve bu durumu karikatürlerinde korkucu, ürkütücü bir söylemle anlatırken seçmenlerin Erdoğan'a oy vermemeleri gerektiğinin uyarısını her defasında yeniden tekrarlamıştır. Evrensel karikatürlerinde çoğunlukla Erdoğan'ın aleyhinde bir söylem geliştirirken HDP'yi ise desteklemiştir.

Her iki haber sitesinin genel analizine bakıldığında iki zıt görüşe sahip olmalarına rağmen seçimlerde AK Parti Adayı Recep Tayyip Erdoğan'a karşı ortak bir tavır sergiledikleri ve Erdoğan'ın aleyhinde bir söylem geliştirdikleri bulgulanmıştır. Bu durum zıt ideolojilerin de seçim dönemlerinde aynı paydada buluşabildiklerini ortaya koymaktadır. Diğer partilerin adaylarının her iki haber sitesinin karikatürlerinde çok sık işlenmemiş olması Evrensel ve Yeniçağ'ın güçlü aday olarak sadece Erdoğan'ı gördüklerini göstermektedir. Bu nedenle her iki haber sitesi de zıt yayın çizgilerine sahip olmalarına rağmen Erdoğan'ın seçimden galip çıkmaması için her defasında seçmenleri karikatürlerinde uyardıkları görülmüştür.

KAYNAKÇA

Arklan, Ü.; Rençber, H. (2018). "16 Nisan 2017 Anayasa Referandumu Öncesi Sürecin Türk Yazılı Basınındaki Yansıması: Hürriyet, Sabah ve Sözcü Gazeteleri Örneği". *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*. 6 (1): 224-249.

- Arslan, A. S. (2017). “Geleneğin Yeniden Üretimi ve Tüketimi Kapsamında Bir Deneme: Sosyal Medya ve Mizah”. *III. Uluslararası Genç Halkbilimciler Sempozyumu Bildirileri*. Hacettepe Üniversitesi Türk Halkbilimi Bölümü Yayınları: 2, Ankara, 20-38.
- Atabek, Ü. (2007). “Söylem Çözümlemesi: Başlangıç Düzeyi İçin Öneriler”. *Medya Metinlerini Çözümlemek: İçerik Göstergibilim ve Söylem Çözümleme Yöntemleri*. (Der. Ü. Atabek ve G. Şendur Atabek). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Atamaz Aşçıoğlu, E. (2001). *Yazısız Karikatürün Grafık Sanatındaki Yeri, Yazısız Karikatür Uygulamaları*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Grafık Ana Sanat Dalı Yüksek Lisans Sanat Eseri.
- Bakır, Z.; Adalı A. G.; Birol, M. (2018). “2017 Anayasa Değişikliği Halk Oylaması Çerçevesinde Adalet ve Kalkınma Partisi İle Cumhuriyet Halk Partisi Referandum Şarkıları Üzerine Bir Söylem Analizi”. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*. 6 (1): 398-428.
- Balcıoğlu, S.; Öngören F. (1973). *50 Yılın Türk Karikatürü*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Bayram, Y. (2009). “Türkiye’de Siyasi Karikatürün Yeri ve 11’nci Cumhurbaşkanlığı Seçimine İlişkin Siyasi Karikatürlerin Çözümlemesi”. *Selçuk İletişim*. 6 (1): 107-123.
- Bulut, S. (2011). “Sendikal Basın ve Karikatür”. *Ulusal İletişim Kongresi Gülmenin Arkeolojisi ve Medyada Mizah Olgusu. Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Ulusal İletişim Kongresi Bildiri Kitabı*, 13-15 Mayıs 2010, Erzurum: Mega Ofset.
- Cevizci, A. (2002). *Paradigma Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Engin Yayıncılık.
- Connors, J. L. (2007). “Popular Culture in Political Cartoons: Analyzing Cartoonist Approaches”. *Political Science & Politics. Cambridge: The American Political Science Association*. Vol. 2: 261-265.
- Çam, E. (2011). *Siyaset Bilimine Giriş*. İstanbul: Der Yayınları.
- Çeviker, T. (1997). *Karikatür Üzerine Yazılar*. İstanbul: İris Yayıncılık.
- Dokgöz, D. (2004). “Karikatür ve Popüler Kültür Soruşturması”. *Eğitim, Popüler Kültür ve Gençlik*. Özel Sayı, Yıl: 5, Sayı: 57.
- Erdem, M. (2005). “Tarih Öğretiminde Yardımcı Metinler: Sınıftaki Karikatürler”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı: 18: 131-140.
- Fiske, J. (1996). *İletişim Çalışmalarına Giriş*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Güneri, C. (2008). *Sanat Alanı Olarak Mizah: Sanat, Mizah, Karikatür İlişkisi ve Türkiye'den Üç Örnek*. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Hançerlioğlu, O. (1992). *Türk Dili Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Haydari, N. (2011). "Neoliberalleşme Sürecinde Basın Karikatürleri: Çokseslilik ve Radyo". *Ulusal İletişim Kongresi Gülmenin Arkeolojisi ve Medyada Mizah Olgusu. Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Ulusal İletişim Kongresi Bildiri Kitabı*. 13-15 Mayıs 2010, Erzurum: Mega Ofset.
- Hünerli, S. (1993). *Türkiye'de Gazete Karikatürünün Durumu ve Siyasi Karikatürün Söylemi*. İstanbul: İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Hünerli, S. (2011). "Bir Muhalefet Aracı Olarak Karikatür ve Savaş Karşıtı Karikatürler". *Ulusal İletişim Kongresi Gülmenin Arkeolojisi ve Medyada Mizah Olgusu. Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Ulusal İletişim Kongresi Bildiri Kitabı*. 13-15 Mayıs 2010, Erzurum: Mega Ofset.
- İnam, A. (2009). "Felsefede Mizah, Mizahta Felsefe". *Olaylara Farklı Bir Bakış Açısı: Karikatür ODTÜ'lüler Bülteni*. Ankara: ODTÜ Mezunları Derneği Yayınları.
- Kar, İ. (1999). *Karikatür Sanatı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kırca, L. (1996). "Mizah ve Siyaset", *Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı: 12*, Yıl: 2, Sayı: 12, Kasım- Aralık, Ankara: Yeni Türkiye Medya Hizmetleri, 1436-1437.
- Lang, J.C.; Lee, C. H. (2010). "Workplace Humor and Organizational Creativity", *The International Journal of Human Resource Management*, Vol.21, No: 1.
- Mauro, R.; Kubovy, M. (1992). "Caricature and Face Recognition". *Memory & Cognition*. Volume: 20, Issue 4, 433-440.
- Özer, A. (1994). *İletişimin Çizgi Dili Karikatür*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Pettid, M. J. (2003). "May the Gods Strike You Dead! Healing Through Subversion in Shamanic Narratives". *Asian Folklore Studies*. Vol. 62, No: 1, 113-132.
- Selçuk, T. (1998). *Grafik Mizah*. (Der. T. Çeviker). İstanbul: İris Yayıncılık.
- Sözen, E. (1996). "Haber Söylemi ve İdeoloji". *Yeni Türkiye Medya Özel Sayısı: 12*, Yıl: 2, Sayı: 12, Ankara: Yeni Türkiye Medya Hizmetleri, 1543-1548.
- Sözen, E. (1999). *Söylem*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Tellan, D.; Tellan, T. (2011). "Mizah, Karikatür ve Seri Anlatı: Çocuk Karakter Kullanımı Örneğinde Tuğçe". *Ulusal İletişim Kongresi Gülmenin Arkeolojisi ve Medyada Mizah*

Olgusu. Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Ulusal İletişim Kongresi Bildiri Kitabı, 13-15 Mayıs 2010, Erzurum: Mega Ofset.

Tokmakçioğlu, E. (2011). *Türk Basın Tarihi*. Ankara: İsim Yayınları.

Topuz, H. (1986). *İletişimde Karikatür ve Toplum*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Topuz, H. (1997). *Başlangıcından Bugüne Dünya Karikatürü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Uğur, İ. (2007). *Televizyon Reklamlarında Mizahın Kullanımı*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Uslu, H. (1996). "Karikatürle İletişim". *Ankara 2. Uluslararası Karikatür Festivali*. Ankara: Karikatür Vakfı Yayınları, 59-61.

van Dijk, T. A. (1988). *News as Discourse*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publication.

van Dijk, T. A. (1999). "Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları". *Medya İktidar İdeoloji*. (Der. M. Küçük). Ankara: Ark Yayınları.

van Dijk, T. A. (2003). "Critical Discourse Analysis". *The Handbook of Discourse Analysis*. (Eds. D.Schiffrin, D. Tannen, and E. H. Hamilton). Oxford: Blackwell Publishing, 352-372.

van Dijk, T. A. (2007). "Medya İçerikleri: Bir Söylem Olarak Haberin Disiplinler Arası Çözümlemesi". *Medya Metinlerini Çözümlemek: İçerik Göstergebilim ve Söylem Çözümleme Yöntemleri*. (Der. Ü. Atabek ve G. Şendur Atabek). Ankara: Siyasal Kitabevi.

İnternet Kaynakları

<https://www.evrensel.net/fotograf/4/sefer-selvi-karikaturleri>, Erişim Tarihi: 09.09.2018.

<https://www.gercekgundem.com/siyaset/20384/incenin-bahsettiği-sevim-tanurek-cinayeti-nedir>, Erişim Tarihi: 29.10.2018.

<http://www.milliyet.com.tr/gdo-nedir-ve-zararlari-nelerdir--gundem-2646337/>, Erişim Tarihi: 28.10.2018.

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/04/20170427M1-1.pdf>, Erişim Tarihi: 16-09-2018.

<https://www.sabah.com.tr/gundem/2017/10/16/ohal-nedir-ve-nasil-uygulanir>, Erişim Tarihi: 29.10.2018.

<http://www.yenicaggazetesi.com.tr/karikatur-emre-ulas-1gk-p6.htm>, Erişim Tarihi: 09.09.2018.